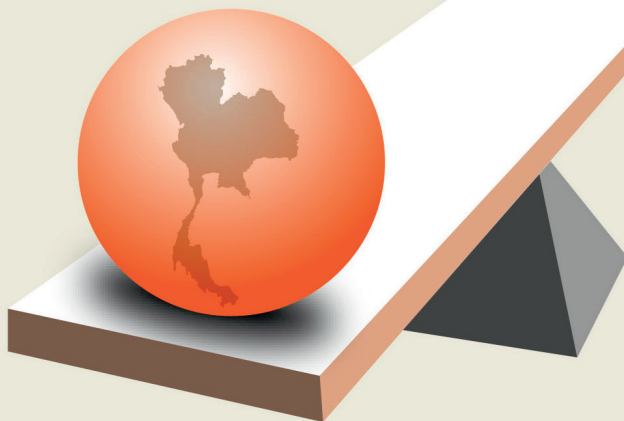

ปฏิรูป

การศึกษา

ให้เป็นจุดผ่านจัตประเทศไทย

ประเวศ วะสี

๕ ปฏิรูป

- ปฏิรูปแนวคิดการศึกษา
- ปฏิรูประบบการศึกษา
- ปฏิรูปการเรียนรู้
- สร้างยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้
- ปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษา

ประเทศไทย

เหมือนประเทศติดหล่ม

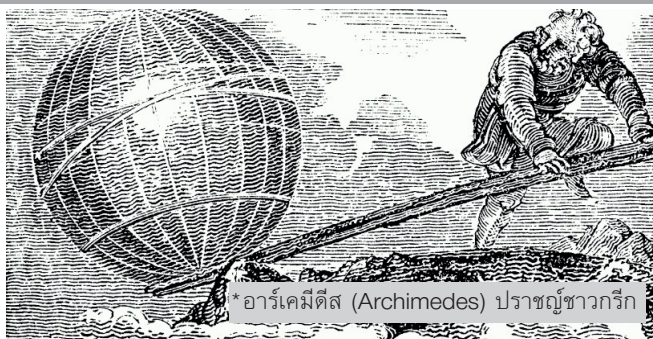
ที่ติดหล่มทั้ง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม
ทางการเมือง และทุก ๆ ทาง

ทำอย่างไร

ก็ออกจากหล่มวิกฤตไม่ได้

ทำโน่นนิดนี่หน่อย ก็คงจะออกจากหล่มไม่ได้

คงต้องหาจุดคานงัด

อาร์คิมิดีส*

เคยทำทนายว่า

ถ้ามีที่ให้เขาโยน

และมีคานที่ยาวพอ

เขาสามารถงัดโลก ทั้งใบได้ !

ทำอย่างไร ระบบการศึกษา
จะเป็นจุดคานงัดประเทศไทย

ปฏิรูปการศึกษาให้เป็นจุดคานงัดประเทศไทย

โดย : ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช พ.ศ. ๒๕๕๗

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ประเวศ วะสี.

ปฏิรูปการศึกษาให้เป็นจุดคานงัดประเทศไทย. --กรุงเทพฯ : หอมชาวบ้าน, 2557.
64 หน้า.

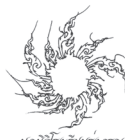
1. การปฏิรูปการศึกษา. I. ชื่อเรื่อง.
379.593
ISBN 978-616-507-095-9

บรรณาธิการบริหารสำนักพิมพ์ นพ.สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ
คณะบรรณาธิการ แก้ว วิฑูรย์เอียร, เสกสรรค์ เรืองมนัสสุทธิ, เอกชัย ศิลาสัน
ศิลปกรรม สงวน ศรีบุรินทร์
ปก อติศร จินดาอนันต์ยศ

ร่วมจัดพิมพ์โดย

สำนักงานส่งเสริม
สังคมคนด้อยโอกาส
และชุมชนแออัด

มูลนิธิธรรมาภิบาล

มูลนิธิเด็ก

มูลนิธิหมอชาวบ้าน

เผยแพร่โดย สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๖๑๘-๔๗๑๐ โทรสาร ๐-๒๒๒๗/๑-๑๘๐๖, ๐-๒๒๒๗-๘๐๑๗/๐
www.thaihealthbook.com e-mail : manager@thaihealthbook.com
แยกสี/พิมพ์ที่ : พิมพ์ดี, สมุทรสาคร

พิมพ์บน

กระดาษกอนอบสายตากันรังไร
www.greenread.com

สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคมผู้จัดพิมพ์
และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย

แนะนำหรือวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ได้ที่

www.thaibookrecommend.com

ปฏิรูปการศึกษา

ให้เป็นจุดคานงัดประเทศไทย

ประเวศ วะสี

๕ ปฏิรูป

- ปฏิรูปแนวคิดการศึกษา
- ปฏิรูประบบการศึกษา
- ปฏิรูปการเรียนรู้
- สร้างยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้
- ปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษา

คำนำผู้เขียน

การศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่และสำคัญมาก แต่ไม่สามารถเป็นพลังที่พาชาติออกจากวิกฤตการณ์เรื้อรัง ตรงข้ามกลับก่อให้เกิดความทุกข์ยากไปทั่วจากการบีบคั้นพ่อแม่และตัวผู้เรียน

นอกจากนั้นจากการที่เป็นระบบที่อยู่นอกสังคม (Non-engaged) กล่าวคือไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ไม่ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ไม่ร่วมแก้ปัญหา จึงไม่สอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริง ของสังคมและอ่อนแอทางปัญญา

มีความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษามากหลายครั้ง แต่ก็ไม่ได้รับผลจริงตั้งแต่ประการใด

คนดี ๆ เก่ง ๆ คนหนึ่งที่เคยพยายามปฏิรูปการศึกษาคือ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต ซึ่งเคยเป็นเลขาธิการสภาการศึกษาและเคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คุณทักษิณเอง เมื่อเป็นนายกรัฐมนตรีใหม่ ๆ ก็เคยพูดกับผมว่า “เรื่องการศึกษาที่ผมอยากทำจริง ๆ แต่ไม่รู้จะจับมันอย่างไร อาจารย์ช่วยหารัฐมนตรีศึกษาดี ๆ ให้ผมสักคน

หนึ่งได้ไหม” ทั้งหมดสะท้อนถึงความยากและความดีของระบบการศึกษา

ไม่เป็นการเพียงพอที่ถามว่าทำอะไรจะมีครูเก่งๆ มีนักเรียนที่สอบได้คะแนนดี

ในยุคสมัยที่การปฏิรูปประเทศไทยกำลังเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ การปฏิรูปการศึกษาควรเป็นเรื่องใหญ่ที่สอดคล้องและเป็นพลังของการปฏิรูปประเทศไทย

การปฏิรูปที่ลึกที่สุดคือปฏิรูปแนวคิดการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูประบบการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้และปฏิรูปการบริหารจัดการการศึกษาครบทั้งหมด เมื่อประกอบเครื่องครบทั้งหมดระบบการศึกษาจึงจะบินได้และกลายเป็นจุดคานงัดประเทศไทยให้หลุดออกจากหลุมวิกฤตไปสู่ความเจริญที่แท้จริง

ประเวศ วะสี

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

สารบัญ

๑. จะตามภูมิปัญญาตะวันตกไปเรื่อยๆไม่ได้.....	๑
๒. โลกยุคใหม่ต้องบูรณาการการคิดและการพัฒนา.....	๕
๓. ปฏิรูปแนวทางการศึกษา.....	๙
• แนวคิดการศึกษาแบบอาณานิคม	
• แนวคิดการศึกษาประเทศไทยยุคใหม่	
๔. ปฏิรูประบบการศึกษา.....	๒๑
จากระบบแบ่งไขสู่ระบบไตรภาคี	
• การศึกษาเพื่อชีวิต.....	๒๒
• การศึกษาเพื่อสัมมาอาชีวะ.....	๒๕
• การศึกษาเพื่อวิชาการ.....	๓๑
๕. ปฏิรูปการเรียนรู้.....	๓๓
๖. ยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้.....	๔๑
๗. ปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษา.....	๔๗
๘. สรุป.....	๕๓

จะตาม

ภูมิปัญญาตะวันตก ไปเรื่อยๆ ไม่ได้

สมัยใหม่เป็นสมัยอารยธรรมตะวันตก (Western Civilization)

อารยธรรมตะวันตกก็มีอะไรดี ๆ หลายอย่าง เช่น เสรีภาพ ประชาธิปไตย ความเป็นวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการใช้เหตุผล หลักฐานข้อเท็จจริง

แต่โดยรวมอารยธรรมตะวันตกนำโลกทั้งใบไปสู่วิกฤตการณ์อย่างรุนแรง ซึ่งมีผู้เรียกว่า**วิกฤตอารยธรรม** (Civilization crisis) ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ที่บรรจบกันทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม สภาวะโลกร้อนซึ่งเป็นผลจากอารยธรรมปัจจุบันก็กำลังนำไปสู่หายนะภัยที่คุกคามโลกทั้งใบ

ความคิดตะวันตกเป็นความคิดที่ทรงพลัง แต่แยกส่วน

การคิดแบบแยกส่วนและทำแบบแยกส่วนจะนำไปสู่วิกฤตเสมอ เพราะ**ทั้งหมด**เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว

เมื่อไปแยกส่วน **ความเป็นทั้งหมด** ก็แตกสลาย เสียสมดุล เสียความเป็นปกติ ไม่ยั่งยืน

เหมือนร่างกายของเราประกอบด้วยอวัยวะต่าง ๆ หลากหลาย สุดประมาณ แต่ทุกส่วนเชื่อมโยงกันเป็นทั้งหมดหนึ่งเดียวของเรา คือ **ความเป็นคน** ที่สุขภาพดีและอายุยืน

ถ้าเซลล์ของอวัยวะใดเกิดอาภพต้องการเติบโตแบบแยกส่วน โดยไม่คำนึงถึงระบบร่างกายทั้งหมด นั่นคือการเป็นมะเร็ง ทำให้ระบบร่างกายเสียสมดุล เจ็บป่วย เจ็บหนัก วิกฤต และตาย

การพัฒนาแบบแยกส่วนจึงกลายเป็นมะเร็ง

เมื่อชาวยุโรปค้นพบวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้ที่ทรงพลัง ก็เอาความรู้นี้ไปสร้างอำนาจของชาวยุโรป คือ เรือรบ ปืนใหญ่ ปืนกล แล้วใช้อำนาจยิ่งใหญ่ที่โลกไม่เคยมีมาก่อน เข้าแย่งชิงทรัพยากรจากบ้านเล็กเมืองใหญ่ในทุกทวีปทั่วโลก

การพัฒนาตามอารยธรรมตะวันตกจึงมาจากการฐานการแย่งชิง ซึ่งเป็นการคิดและทำแบบแยกส่วน **ไม่ใช่เพื่อการดำรงคงอยู่ร่วมกันของทั้งหมด**

การค้าเสรีที่เอาเงินเป็นตัวตั้งก็เป็นการแยกส่วน ดังที่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำอย่างมหาศาลและการทำลายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งนำไปสู่สงครามของการแย่งชิง

การเกษตรที่จักรวรรดินิยมไปทำกับเมืองขึ้นก็เป็นการแย่งส่วน และทำลายวัฒนธรรม อย่างที่อังกฤษทำกับศรีลังกาและพม่า ที่ให้ ศรีลังกาปลูกชาอย่างเดียวไม่ต้องปลูกข้าว ให้เอาข้าวจากพม่ามากิน

การให้ประเทศอาณานิคมปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อประโยชน์เป็น กอบเป็นกำในการค้าขายของตน แต่ทำให้ระบบบรรณาการดั้งเดิมของ ชาวพื้นเมือง แตกสลายทำลาย ทำให้เกษตรกรยากจน ล่มสลายทาง เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

คนไทยไปเรียนการเกษตรจากประเทศมหาอำนาจ ก็เอากการ ทำเกษตรแบบที่จักรวรรดินิยมทำกับประเทศอาณานิคมมาทำกับคน ไทยด้วยกัน ทำให้เกษตรกรไทยล่มสลายทางเศรษฐกิจหมดทั่วประเทศ สมบัติชิ้นสุดท้ายของชาวนาที่ทำมาขายคือ ลูกสาวที่ไปเป็นโสเภณีใน เมือง

นี่ก็เป็นตัวอย่างของการเรียนตามเขาโดยไม่เข้าใจพื้นฐานของ เขาและพื้นฐานของเรา

การศึกษาแบบตะวันตกก็เป็นการแย่งส่วนจากชีวิต ที่ไปเอาวิชาเป็น ตัวตั้งไม่ได้เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

การเรียนและไม่มีงานทำ เป็นปัญหาใหญ่ของประเทศตะวันตก สมัยโบราณไม่มีปัญหาการว่างงาน ชีวิตต้องทำงาน แต่การพัฒนาสมัย ใหม่แบบแย่งส่วนทำให้เกิดการว่างงาน

ระบบการศึกษาที่แยกคนจากงานไปถึง ๑๖ ปี คือ ประถม ๖ ปี มัธยม ๖ ปี อุดม ๔ ปี

๑๖ ปี เป็นเวลาไม่น้อยที่อะไรๆ ก็เปลี่ยนไป เมื่อจบมาจึงเกิด ปัญหาว่างงาน

ถ้าการศึกษาเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง ชีวิตต้องมีการทำงานก็ต้องเรียนรู้จากการทำงาน ก็จะไม่มีปัญหาการว่างงาน เพราะมีงานทำตั้งแต่ยังศึกษา **ชีวิต - การทำงาน - การเรียนรู้** บูรณาการอยู่ด้วยกัน ไม่ได้แยกส่วน

ขณะนี้มันนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ ในประเทศตะวันตก ซึ่งก็เป็นของดี แต่เราต้องระวังว่าพื้นฐานของตะวันตกเป็นการแยกส่วน

ถ้าเราจะปฏิรูปการศึกษาให้เป็นจุดคานงัดประเทศไทย เราต้องการภูมิปัญญาที่ไปพ้นการคิดแบบแยกส่วนและทำแบบแยกส่วน

โลกยุคใหม่ ต้องการ บูรณาการ การคิดและการพัฒนา

เราจะต้องตั้งหลักใหญ่ให้ได้

โลกวิกฤต และการพัฒนาไม่ยั่งยืน เพราะคิดแบบแยกส่วนทำแบบแยกส่วน

ถ้าเราจะยังคิดและทำแบบแยกส่วนอีกต่อไป แม้บางเรื่องอาจจะดูดี หรือดีเฉพาะส่วน หรือดีชั่วคราว แต่จะหนีไม่พ้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน และสภาวะวิกฤต

เพราะสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว

การทำแบบแยกส่วนย่อมนำไปสู่การแตกสลาย และการพังทลายของความเป็นทั้งหมด

มนุษย์ทั้งหมดและธรรมชาติทั้งหมดล้วนเชื่อมโยงกัน การพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้งก็ทำให้ทำลายสิ่งแวดล้อมและเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนในประเทศเดียวกันและความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศ

เมื่อโรคอีโบลาระบาดในประเทศที่ยากจนในแอฟริกา ซึ่งต้องในการรักษาและป้องกันโรค ไวรัสอีโบลาก็คุกคามที่จะระบาดไปกันทั้งโลก เพราะเราอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน

การพัฒนาเอาเงินเป็นตัวตั้งก็ดี หรือเอาอะไรอื่นเป็นตัวตั้ง จะเป็นการพัฒนาแบบแยกส่วนทั้งสิ้น ถ้าไม่เอาการอยู่ร่วมกัน (Living together) เป็นตัวตั้ง

การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นการคำนึงถึงทั้งหมด เป็นการเคารพคุณค่าของคนทุกคน และของธรรมชาติแวดล้อมทั้งหมด จึงเป็นศีลธรรมจริยธรรม

การพัฒนาอย่างบูรณาการ เป็นกุญแจของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นั่นคือ การพัฒนาทุกด้าน ต้องเชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน ไม่ใช่พัฒนาแบบแยกส่วนไปด้านใดด้านเดียวเป็นเอกเทศจากทั้งหมด การเชื่อมโยงนั้นอย่างน้อยควรมี ๘ เรื่องต้องเชื่อมโยงกัน คือ

เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย

ถ้าสังเกตดูที่ผ่านมา เราพัฒนาแบบแยกส่วนเป็นเรื่อง ๆ เพราะเราพัฒนาโดยเอากรมเป็นตัวตั้ง

กรรมนั้นตั้งขึ้นมาตามเรื่อง เช่น กรรมดิน กรรมน้ำ กรรมต้นไม้ ฯลฯ

เมื่อเอากรมเป็นตัวตั้งก็พัฒนาแยกส่วนไปตามเรื่องของกรม จึงไม่เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การศึกษาก็เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่บูรณาการกับการพัฒนาอื่น ๆ

ระบบการศึกษาจึงเป็นประจวบอยู่นอกสังคม ไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ไม่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ไม่ร่วมแก้ปัญหา จึงอ่อนแอและไม่สามารถเป็นพลังที่พาสังคมไทยออกจากวิกฤตการณ์ได้

ถ้าการศึกษาจะเป็นจุดคานงัดประเทศไทยได้ การศึกษาจะต้องบูรณาการอยู่กับการพัฒนาอื่น ๆ ทั้ง ๗ เรื่อง คือต้องนำระบบการศึกษาที่อยู่นอกสังคมเข้ามาเป็นระบบการศึกษาที่อยู่ในสังคม คือรู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ร่วมทุกข์ ร่วมสุข และร่วมแก้ปัญหา

นั่นคือการศึกษาจะต้องเปลี่ยนจากการเอาวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นเอาชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง

ในต่างประเทศขณะนี้มีความตื่นตัวเรื่องการค้นคว้าและพัฒนากระบวนการเรียนรู้กันมาก ซึ่งเป็นของดี แต่ควรจะเข้าใจว่าการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะยังมีเรื่องแนวคิดการศึกษา ระบบการศึกษา และระบบการจัดการการศึกษาอีก ซึ่งควรจะมองให้ครบ

การปฏิรูปการศึกษาควรประกอบด้วย

๑. ปฏิรูปแนวคิดการศึกษา

๒. ปฏิรูประบบการศึกษา

๓. ปฏิรูปการเรียนรู้, ยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้

๔. ปฏิรูประบบการบริหารจัดการการศึกษา

“

การศึกษา

จะเป็นจุดคานงัดประเทศไทยได้

การศึกษา

จะต้องบูรณาการอยู่กับการพัฒนาอื่นๆ

ทั้ง ๗ เรื่อง

เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม -

วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - ประชาธิปไตย

“

ปฏิรูป แนวทางการศึกษา

แนวทางการศึกษาแบบอาณานิคม

ได้มีความพยายามปฏิรูปการศึกษามาหลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถทำให้การศึกษาเป็นพลังอำนาจของชาติได้ เพราะไม่ได้ปฏิรูปแนวคิด

แนวทางการศึกษาไทยเป็นแนวคิดที่มีข้อจำกัดและคับแคบมาก เพราะเกิดขึ้นในช่วงที่มหาอำนาจตะวันตกล่าอาณานิคม

มทิตถานุภาพของชาติยุโรปน่าสะพรึงกลัวมาก ทำให้ผู้ปกครองประเทศไทยคิดว่ายุโรปมีความรู้ เราไม่มีความรู้ จึงจัดการศึกษาขึ้นแบบ “ต่อท่อความรู้จากยุโรปมาไทย” ซึ่งก็มีความจำเป็นในระยะแรก

แท่งไซโล*ทางการศึกษา **ที่เอาริชาเป็นตัวตั้ง** **ล่อยตัวจากความจริง สังคมไทย**

*ไซโลเป็นถังทรงกระบอกขนาดใหญ่ใช้เก็บวัตถุดิบปริมาณมากๆ ไม่ให้เสียหาย

รูปที่ ๑ แท่งไซโลของระบบการศึกษาที่ล่อยตัวอยู่นอกสังคม

แต่การศึกษาแบบนี้ทำมานานเกินและมากเกินไปจนกลายเป็น
 วิกฤติการศึกษาของไทย นั่นคือ **การศึกษาคือการท่องวิชาหรือการถ่ายทอด
 วิชา**

นั่นคือการศึกษาที่เอาริชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาทุนประเทศไทย
 ที่เรามีเป็นตัวตั้ง หรือไม่ได้เอาชีวิตจริงปฏิบัติจริงของสังคมไทยเป็นตัว
 ตั้ง เป็นการศึกษาที่แยกส่วนจากความเป็นจริงของสังคมไทย ไปเอาริชา
 เป็นตัวตั้งหรือเป็นฐาน

แล้วจัดระบบการศึกษาที่เอาริชาเป็นฐาน จากประถม ไปมัธยม
 ไปอุดม เป็นแท่งเดียวขึ้นไปแบบไซโล

แล้วก็มี การออกกฎหมายบังคับเด็กทุกคนมาเข้าแท่งไซโลทางการศึกษา ทำให้เส้นทางการจราจรทางการศึกษาแออัดยัดเยียด ก่อความทุกข์ยากให้คนทั้งประเทศ และทำให้การศึกษากลายเป็นการค้าแบบ “จ่ายครบจบแน่” ทำให้คุณภาพการศึกษาตกต่ำ การศึกษามุ่งไปสู่เป็นการค้าขายปริญญากันมากกว่าเป็นระบบปัญญาของประเทศ

ความที่เป็นระบบการศึกษาที่ลอยตัวจากความเป็นจริงของประเทศไทย คนที่จบการศึกษาแบบนี้ในรอบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา จึงไม่รู้จักแผ่นดินไทย ทำให้แก้ปัญหาอะไรไม่เป็นและพัฒนาประเทศไม่ถูกทาง

แล้วเราก็บ่นกันว่านักเรียนไทยไม่เก่ง ครูไม่เก่ง

เราจะมองปัญหาของการศึกษาแค่นั้นไม่พอ การปฏิรูปการศึกษาต้องปฏิรูปแนวคิด ปฏิรูประบบ และปฏิรูปการเรียนรู้

แนวคิดการศึกษาประเทศไทยยุคใหม่

แนวคิดการศึกษาประเทศไทยยุคใหม่ขึ้นกับกรอบความคิดใหญ่ว่าประเทศไทยยุคใหม่คืออย่างไร

ประเทศไทยยุคเก่าเป็นระบบ “ปิด” ที่รวมศูนย์อำนาจ ที่คนส่วนใหญ่ไม่มีเกียรติไม่มีศักดิ์ศรี ถูกมายาคติและอำนาจบดบังให้ไม่มีศักยภาพสมกับความเป็นมนุษย์ ประเทศที่ “ปิด” ศักดิ์ศรี และศักยภาพของความเป็นมนุษย์เช่นนี้ไม่มีพลังแห่งชาติ จะสะสมและหมักหมมปัญหาไว้จนวิกฤต

ประเทศไทยยุคใหม่จะต้องเป็นระบบ “เปิด” เปิดคุณค่าที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ ว่าคนทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์

ปรัชญาใหม่ประเทศไทยคือ “คนไทยทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และมีศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์”

ปรัชญานี้จะสร้างพลังมหาศาล ประดุจพลังนิวเคลียร์ทางสังคมที่ทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างประเทศไทยยุคใหม่ที่มีศานติสุขก้าวหน้าและยั่งยืน

คนไทยนั้นเหมือนติดอยู่ในคุกที่มองไม่เห็น (The invisible prison) คือมายาคติต่างๆ ที่ทอนความเป็นมนุษย์และความสร้างสรรค์

สำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตัวเองและเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น จะทำให้เกิดความสุขอย่างลึกซึ้งในตัวเองอย่างฉับพลัน และเห็นศักยภาพของตัวเองที่จะทำอะไรได้ๆ

การศึกษาไม่ควรจำกัดตัวเองอยู่ที่การท่องวิชาหรือการสอนถ่ายทอดเนื้อหาวิชาอีกต่อไป

แต่การศึกษาคือ การส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกพื้นที่ของชีวิต

ให้ทุกคนเป็นบุคคลเรียนรู้ ทั้งเรียนรู้ในฐานชีวิต เปลี่ยนตัวตั้งของการศึกษาจากเอาวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นการเอาชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง เปลี่ยนจากการเรียนรู้จากการท่องวิชามาเป็นเรียนรู้จากชีวิตจริงปฏิบัติจริง

นั่นคือ การเปลี่ยนฐานของการเรียนรู้ จากการเอาตำราเป็นฐาน

มาเป็นการเอาชีวิตจริงปฏิบัติจริง เป็นฐานของการเรียนรู้

ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าตำราไม่สำคัญ แต่ไม่ใช่ฐาน ตำราเป็นเครื่องประกอบเรียนรู้

ฐานของการเรียนรู้อยู่ที่ชีวิตจริงปฏิบัติจริง

นี่จะเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญที่สุดและมีผลลึกซึ้งที่สุด

คำโบราณกล่าวว่า “ลืปากว่าไม่เท่าตาเห็น ลืตาเห็นไม่เท่ามือคลำ” ซึ่งสอดคล้องกับการพบใหม่ของสิ่งที่เรียกว่า “เซลล์กระจกเงา” (Mirror neuron) ซึ่งเป็นเซลล์สมองที่เมื่อเห็นผู้อื่นทำจะสะท้อนเข้าไปในสมองของตัวเองที่ทำให้ทำได้เลย

ฉะนั้นการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือ **การเห็นผู้อื่นทำและการร่วมทำหรือลงมือทำ** ไม่ใช่การบอกเล่าหรือท่องจำสิ่งที่คนอื่นบอกเล่า

การสอนโดยบอกเล่าหรือถ่ายทอดเนื้อหา (ลืปากว่า) จึงได้ผลน้อยที่สุด แต่เป็นการศึกษาที่เราทุ่มเทลงไปมากที่สุด จึงเกิดความสูญเปล่ามากที่สุด

เราทุ่มเทกำลังคนทั้งประเทศไปในการสอนที่ได้ผลน้อย

เราทุ่มเทส่งคนไปเรียนเมืองนอกมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๕ จนกระทั่งบัดนี้ก็มีทุนการศึกษามากมาย ทั้งของรัฐและของพ่อแม่ ที่ส่งคนไทยไปเรียนต่างประเทศ รวมทั้งทุนมูลนิธิ “อานันทมหิดล” ที่พระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้น

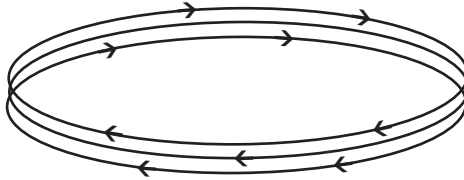
แต่ไม่ว่าจะเรียนมาเก่งแค่ไหน **ความเก่งก็ถูกดูดซับไปหมด ด้วยระบบการศึกษาที่เน้น “การสอน” แต่ไม่เน้นการปฏิบัติ**

เมื่อกำลังในมหาวิทยาลัยถูกทุ่มเทไปในการสอนที่ได้ผลน้อยหมด การวิจัยก็มีน้อยมาก มหาวิทยาลัยจึงไม่สามารถเป็นปัญญาที่พาชาติออกจากวิกฤต

การวิจัยที่พอมีอยู่บ้างก็นำผลวิจัยไปสู่การสอน แทนที่จะไม่สู่การปฏิบัติคือการผลิต แล้วการสอนนั้นเป็นการสูญเปล่าเสียเป็นส่วนใหญ่ การวิจัยและผลการวิจัยจึงเข้าไปสู่สภาสลาย แทนที่จะหมุนเวียนไปเพิ่มพลังยิ่ง ๆ ขึ้นเพิ่มประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้น

ฟ้า

นภากาศ สูญญากาศ

ดิน

(ก) วัฏฏะวิชาการที่หมุนลอยอยู่ในนภากาศสูญญากาศ

รูปที่ ๒ วัฏฏะวิชาการสองแบบ

นี่เป็นจุดตายทางวิชาการและทางการพัฒนาของไทย ที่จะต้องทำความเข้าใจให้ดีๆ

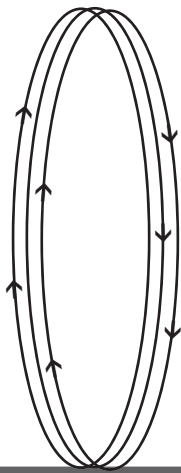
รูปที่ ๒ (ก) แสดงวัฏฏะทางวิชาการวิชาการแบบหมุนลอยอยู่ในนภากาศ สูญญากาศ คือการสอนที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ห่างไกลจากดิน คือชีวิตจริงปฏิบัติจริง

สูญญากาศ คือมีความสูญเสียมากได้ผลน้อย ทุ้มอะไรๆใส่เข้าไปในวัฏฏะนี้ก็ไม่มีผลกลับมาคุ้มค่า นั่นคือระบบการศึกษาปัจจุบัน

(ข) แสดงวัฏฏะวิชาการแบบดินสู่ฟ้า ฟ้าสู่ดิน ดินคือชีวิต ปฏิบัติจริง นำผลและข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติจริงไปวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นปัญญาที่สูงขึ้น (สู่ฟ้า) แล้วเอากลับลงมาใช้อีก (สู่ดิน) เป็นวัฏฏะทางวิชาการจากดินสู่ฟ้า ฟ้าสู่ดิน วนขึ้นวนลงรอบแล้วรอบเล่า

ฟ้า

ปัญญาที่สูงขึ้น

ดิน

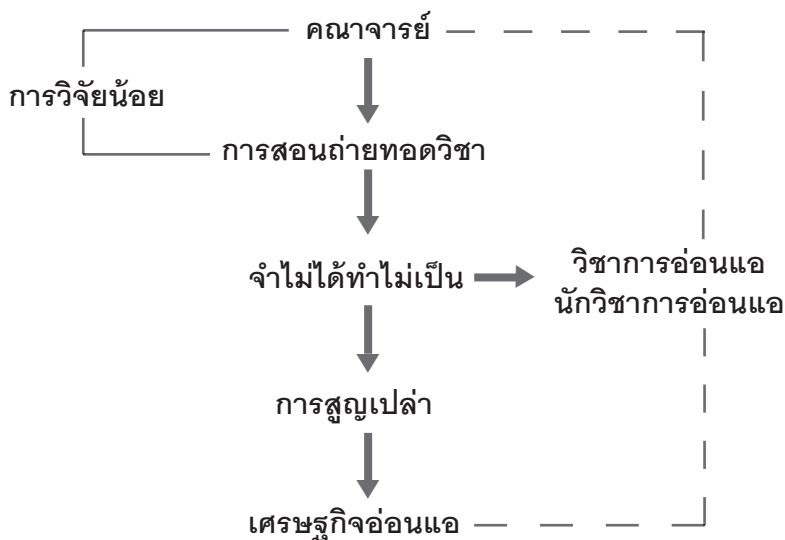
ชีวิตจริงปฏิบัติจริง

(ข) วัฏฏะวิชาการจากดินสู่ฟ้า ฟาสู่ดิน

แต่ละรอบจะทำให้การปฏิบัติดีขึ้นและปัญญาที่สูงขึ้นดีขึ้น การปฏิบัติดีขึ้นรวมถึงทำการผลิตได้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือบริการ นั่นคือจุดคำนึงที่บ้านเมืองดีขึ้น

ถ้าเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้จะสนุกไม่น่าเบื่อ และบวกกับการวิจัยที่ทำให้การปฏิบัติดีขึ้น ได้ผลผลิตดีขึ้น เราก็จะสร้าง นักวิชาการเก่ง ๆ ของเราขึ้นมาเองได้ และจากการที่วิชาการไปทำให้ เศรษฐกิจดีขึ้น เราก็จะมีทรัพยากรมาสู่การศึกษาและการวิจัยของประเทศมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยเข้มแข็งทางปัญญา

ต่างจากการศึกษาที่มุ่งแต่การสอนโดยทำอะไรไม่เป็น ที่ดูดซับ เอาทรัพยากรและพลังของผู้คนทั้งประเทศไปสู่ความสูญเปล่า เพราะ “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ”

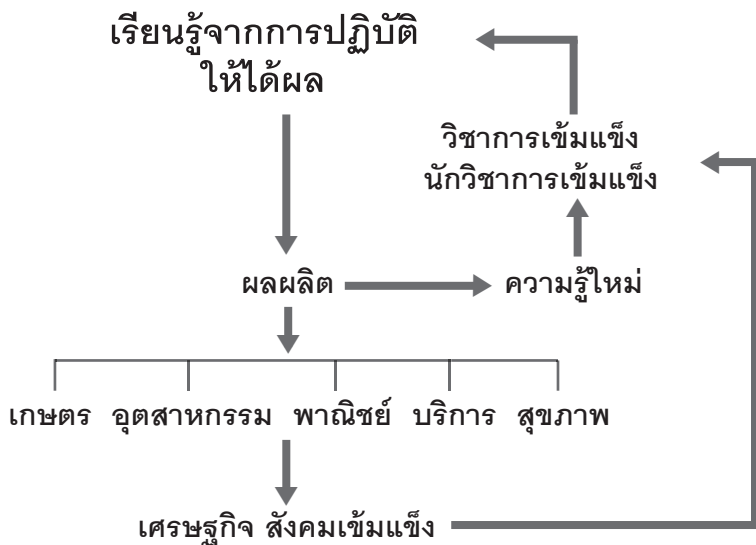

รูปที่ ๓ การทุ่มกำลังไปที่การสอนถ่ายทอดวิชา ซึ่งมีความสูญเปล่าสูง ทำให้
วิชาการอ่อนแอ และเศรษฐกิจอ่อนแอ

เพื่อให้เห็นภาพว่า การศึกษาของเราเป็นวงจรที่สูญเปล่าสูง ทำให้
วิชาการไม่เข้มแข็ง เศรษฐกิจไม่เข้มแข็ง จะขอแสดงด้วยภาพข้างล่างนี้

รูปที่ ๓ ในวงจรการศึกษาแบบปัจจุบัน กำลังของคณาจารย์
ทั้งหมดทุ่มเทไปกับการสอนถ่ายทอดวิชา ที่มีความสูญเปล่าสูง เพราะ
จำไม่ได้ ทำไม่เป็น และไม่มีผลผลิต

อาจารย์มีเวลาทำวิจัยน้อย ที่ทำบ้างได้ผลวิจัยก็นำไปสู่การ
สอนที่สูญเปล่าสูง แต่ไม่ได้นำไปสู่การผลิต ทำให้เศรษฐกิจอ่อนแอ
วิชาการก็อ่อนแอ งบประมาณที่จะมาสู่การวิจัยก็มีน้อย เพราะประเทศ
ยากจน

รูปที่ ๔ วงจรใหม่ของการศึกษาวิจัยที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติทำให้เกิด
ผลผลิต ทั้งทางเศรษฐกิจและความรู้ใหม่ ทำให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง
วิชาการเข้มแข็ง

คณาจารย์ถึงแม้เริ่มต้นอาจจะเก่งเพราะไปเรียนมาอย่างดี แต่
เมื่อตกเข้ามาสู่วงจรที่ความสูญเปล่าสูงในระบบการศึกษาไทย ก็ไม่
สามารถดำรงความเข้มแข็งทางวิชาการไว้ได้

เราก็ยังต้องส่งคนไปศึกษาต่างประเทศด้วยจำนวนมาก เสีย
เงินเสียทองของประเทศมหาศาล แต่เมื่อกลับมาทำงานก็เข้ามาอยู่ใน
วงจรที่ความสูญเปล่าสูง วงจรแห่งความสูญเปล่าที่วนเวียนอยู่อย่างนี้
ทำให้เศรษฐกิจอ่อนแอ วิชาการอ่อนแอ

จึงควรแหวกวงจรนี้ออกไปสู่วงจรใหม่แห่งความสร้างสรรค์ (รูปที่
๔) โดยเปลี่ยนฐานการเรียนรู้จากการสอนถ่ายทอดวิชามาเป็นเรียนรู้
จากการปฏิบัติให้ได้ผล

การที่จะปฏิบัติให้ได้ผลนั้นต้องการความคิด พฤติกรรม และทักษะหลายอย่าง เช่น ต้องคิดถึงคนอื่น ต้องใช้ความรู้หลายแขนง ความรู้ที่มีอยู่ก็ยังไม่พอต้องสร้างความรู้ใหม่ บางเรื่องต้องการการวิจัยขั้นพื้นฐาน และต้องมีการจัดการด้วยเสมอจึงจะเกิดความสำเร็จ

เรื่องที่จะปฏิบัติมีหลากหลายแตกต่างกัน ผู้เรียนสามารถเลือกเรื่องที่ชอบ

การได้ทำเรื่องที่ชอบทำให้มีความสุข และทำได้ดี การสนุกกับการทำงานทำให้ทำต่อเนื่องได้ยาวนานโดยไม่เบื่อไม่เซ็ง

คนไทยเป็นคนขี้เบื่อขี้เซ็งเพราะการศึกษาแบบท่อง การเรียนรู้จากการทำงานจึงพัฒนาอารมณ์ความรู้สึกนึกใจและพฤติกรรมไปด้วย

การปฏิบัติก็ต้องมีผลจากการปฏิบัติ ถ้าผลออกมาดีจะช่วยบอกว่าทฤษฎีและการปฏิบัติถูกต้องแล้ว ถ้าไม่ได้ผลหรือผลออกมาไม่ดีจะช่วยบอกว่าทฤษฎี และผลปฏิบัติมีปัญหา จำเป็นต้องมีการปรับปรุง

การเน้นที่การปฏิบัติและการได้ผลจากการปฏิบัติทำให้มีวงจรป้อนกลับ (Feed-back-loop) ที่จะปรับปรุงทฤษฎีและการปฏิบัติให้ถูกต้องตลอดเวลา ต่างจากการท่องหนังสือไปเรื่อย ๆ

ผลของการปฏิบัติก็คือ การพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้จากปฏิบัติจึงมีผลมหาศาลต่อการพัฒนาประเทศ ต่างจากการเรียนแบบท่องวิชาที่มีความสูญเปล่าสูง

อนึ่ง การศึกษาที่เน้นการสอนวิชา แต่ไม่ได้เน้นที่การเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีผลต่อการกำหนดความรู้สึกรักคิดของอาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีผลต่ออาจารย์ ต่อมหาวิทยาลัย ต่อประเทศชาติสูง

กล่าวคืออาจารย์เอาวิชาที่ตนเองชำนาญเป็นตัวตั้ง ไม่ได้
เอางานที่จะทำให้สำเร็จเป็นตัวตั้ง จึงมีทักษะแยกส่วนไปตามวิชาของ
ตนๆ และอาจยึดมั่นถือมั่นในเรื่องนั้นๆ หรือถึงขั้นเอาตัวตนเป็น
ศูนย์กลางในเรื่องนั้นๆ มีการวิเคราะห์วิจารณ์สูง แต่ไปไม่ถึงการ
สังเคราะห์และจัดการ

การจะทำอะไรให้สำเร็จต้องการการสังเคราะห์และจัดการ แต่
อาจารย์เอาวิชาเป็นตัวตั้งไม่ได้เอาการทำให้สำเร็จเป็นตัวตั้งจึงไปไม่ถึง
การสังเคราะห์และจัดการ

การวิเคราะห์วิจารณ์โดยขาดการสังเคราะห์และจัดการทำให้
ทะเลาะกันสูง มหาวิทยาลัยจึงเป็นดินแดนที่มีความขัดแย้งสูงและขาด
ความสุข และความสร้างสรรค์จากการทำงานร่วมกัน

คุณหมอกระแส ชนะวงศ์ เคยเล่าให้ฟังว่าภาควิชาที่ท่านทำงาน
มีอาจารย์ ๙ คน แบ่งเป็น ๘ พวก การสรรหาผู้บริหารไม่ว่าจะเป็น
หัวหน้าภาควิชา หรือคณบดีมักจะนำไปสู่ความแตกแยกเสมอๆ เคยมี
อาจารย์ครั้งภาควิชามาร้องเรียนสภามหาวิทยาลัยว่าไม่พอใจหัวหน้า
ภาควิชาที่สรรหามาได้ ฯลฯ

การคิดแบบวิเคราะห์วิจารณ์ที่ขาดการสังเคราะห์ **อันนำไปสู่
ความแตกแยกได้กระจายออกไปสู่สังคม** โดยสื่อมวลชนมาเก็บเอาวิธีคิด
และการสื่อสารแบบนี้ขยายตัวออกไป จนเป็นวิสัยในสังคมไทย ทำให้
ทำอะไรให้สำเร็จได้ยาก

การทำอะไรที่ใหญ่และยาก เช่น ยกท่อนซุง ต้องการความร่วมมือ
ของคนจำนวนมาก **การปฏิบัติที่พยายามทำอะไรให้สำเร็จจะมหัศจรรย์
วิธีคิดของผู้คนให้ต้องคิดร่วมกัน**

แต่การคิดและวิจารณ์โดยไม่เคยลงมือทำ จะไม่แคร์ต่อความร่วมมือและความสำเร็จ จึงเป็นแรงระเบิดมากกว่าแรงผนึก

เรื่องอาชีพเข้ามากำหนดวิธีคิดนี้เห็นได้ทั่วไป แม้แต่อาชีพแพทย์ด้วยกัน แต่ต่างสาขาก็มีวิธีคิดไม่เหมือนกัน เช่น ศัลยแพทย์ไม่ว่าจะเก่งทฤษฎีแค่ไหนก็ผ่าตัดไม่เป็น ถ้าไม่อาศัยรุ่นพี่ช่วยฝึกให้ จึงมีความเคารพอาวุโสและความสามัคคีระหว่างกัน มากกว่าอายุรแพทย์ซึ่งอาศัยความรู้มากกว่าทักษะ

การเรียนรู้โดยเอาวิชาเป็นตัวตั้งกับการเรียนรู้จากการปฏิบัติจึงให้ผลแตกต่างกันกว้างลึกยาวไกลยิ่งนัก

การปฏิรูปการศึกษาไทยที่น่าจะสำคัญที่สุดคือการปฏิรูปจากการศึกษาแบบท่องวิชา ไปสู่การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงได้ผลจริง

ปฏิรูป

ระบบการศึกษา จากระบบแท่งไซโล สู่ระบบไตรภาคี

ได้มีการสร้างค่านิยมและใช้กฎหมายบังคับ ทำให้เกิด
ระบบการศึกษากระแสหลักที่เป็นประดุกแท่งไซโล

คือเรียนประถมศึกษา เพื่อไปสู่มัธยมศึกษา เพื่อไปสู่อุดมศึกษา
หรือการศึกษาเพื่อปริญญา

ถนนสายหลักการศึกษานี้ทำให้การจราจรคับคั่ง ก่อให้เกิด
ความบีบคั้นนานาประการ เช่น แย่งกันเข้าโรงเรียนดี ๆ ต้องวิ่งเต้นเส้น
สายเสียเงินพิเศษ การติวกลายเป็นการเรียนรู้อันสำคัญ พ่อแม่ต้องหมด
เงินหมดทอง เด็กเกิดความเครียดมาก การศึกษากลายเป็นการค้าแบบ
“จ่ายครบจบแน่” ทำให้วิชาการอ่อนแอ

ขณะเดียวกันการเรียนที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งทำให้คนที่จบมาจากการศึกษาแบบนี้ทำงานไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ สร้างงานเองไม่เป็น นายจ้างก็ไม่ชอบ วิชาการก็ไม่เก่ง เป็นเหมือนประจูดคนพิการของสังคม

ในขณะที่ไปเกณฑ์เด็กจากทุกชุมชนท้องถิ่นมาเข้าระบบการศึกษาแบบนี้ ซึ่งไม่สัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทำให้ผู้ที่จบการศึกษาแบบนี้ต้องพรวดจากชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ

การศึกษาระบบแบ่งไขโลจึงทำร้ายสังคม ทำร้ายเศรษฐกิจ และทำลายศักยภาพของผู้คน ที่ควรจะมีโอกาสพัฒนาให้เต็มตาม**ศักยภาพของความเป็นมนุษย์**

จึงควรปฏิรูประบบการศึกษา จากระบบแบ่งไขโลเป็นระบบไตรภาคี ดังนี้

(๑) การศึกษาเพื่อชีวิต

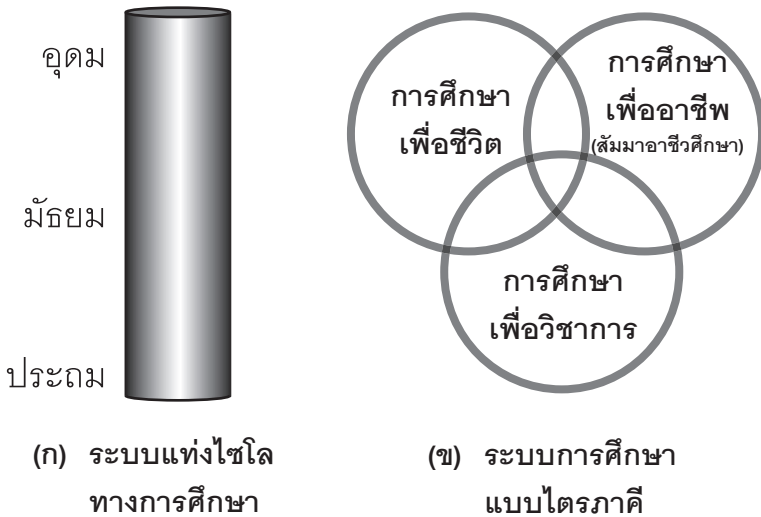
(๒) การศึกษาเพื่อสัมมาอาชีพะ

(๓) การศึกษาเพื่อวิชาการ

ทั้ง ๓ ภาคีไม่ได้แยกกันเด็ดขาด มีส่วนที่เกี่ยวกันและเลื่อนไหลถึงกัน ดังขยายความดังต่อไปนี้

(๑) ระบบการศึกษาเพื่อชีวิต - การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการ

การพัฒนาอย่างบูรณาการของชุมชนท้องถิ่น คือการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นการพัฒนาที่สำคัญที่สุด

รูปที่ ๕ ระบบการศึกษาแท่งบไซโล (ก) และแบบไตรภาคี (ข)

การพัฒนาต่างๆ จึงควรเป็นส่วนหนึ่งหรือสนับสนุนการพัฒนาอย่างบูรณาการในพื้นที่ รวมทั้งการศึกษา

ที่แล้วมาการศึกษาไม่ได้ทำหน้าที่ตรงนี้ แต่ดึงผู้เรียนออกจากพื้นที่ไปเข้าแท่งไซโลการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ทำให้กลับไปอยู่ในพื้นที่ไม่ได้ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ

ในการปฏิรูปการศึกษาต้องมีระบบการศึกษาเพื่อชีวิต หรือการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการ หรือการเรียนรู้ในชุมชน

ขณะนี้ชุมชนจำนวนมากขึ้นเรื่อย มีการรวมตัวกันของทุกภาคส่วนในชุมชน และพัฒนาทุกเรื่องเชื่อมโยงกันทั้งเรื่อง

เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม- วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ
- การศึกษา - ประชาธิปไตย เกิดเป็นสังคมสุขภาวะหรือสังคมคานตีสุข

คนในชุมชนเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action)

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งหมด ทั้งผู้ใหญ่ และเด็ก ทั้งชาย และหญิง ประกอบด้วยผู้มีความรู้และทักษะอันหลากหลายทั้งความรู้ ในการประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนธรรม และอื่น ๆ

ทุกคนเป็นทั้งครูและนักเรียน เป็นการเรียนรู้ที่สนุก เรียนง่าย ได้ผลจริงและชุมชนเป็นระบบศีลธรรม

เพราะเป็นระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้ในชุมชนจึงเป็นการเรียนรู้ศีลธรรมไปในตัว สังคม ช่างบนไม่มีที่อยู่ของศีลธรรม เพราะไม่ใช่ระบบการอยู่ร่วมกัน แต่เป็น เรื่องของอำนาจ เงิน รูปแบบมายาคติ และความฉ้อฉล การสอนวิชา ศีลธรรมจึงไม่ได้ผล เพราะศีลธรรมไม่ใช่วิชา แต่คือระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

ฉะนั้นการศึกษาเพื่อชีวิตในชุมชนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ควรจะได้รับการส่งเสริมให้เป็นการศึกษากระแสหลัก

การศึกษาเพื่อสันติภาพและสามัญศึกษาหรือการศึกษาเพื่อ วิชาการ ก็ควรจะมีหลักสูตรชุมชนศึกษาภาคปฏิบัติ ที่ผู้เรียนเข้ามาใช้ ชีวิตในชุมชนด้วย

ในขณะเดียวกันผู้ที่ศึกษาเพื่อชีวิตในชุมชนก็ควรจะสามารถ เชื่อมต่อไปเรียนในภาคสามัญศึกษาหรือสามัญศึกษาได้ด้วย

การศึกษาทั้ง ๓ สาย ควรจะเชื่อมโยงและเลื่อนไหลถึงกัน ดัง ใน รูปที่ ๕ (ข) ซึ่งมี ๓ ห่วงที่เกี่ยวข้องกันอยู่

(๒) สัมมาอาชีวศึกษา-อารยศึกษา

ประเทศมาในทิศทางที่ผิด ที่ไปให้ความสำคัญแก่การศึกษาแบบท่องหนังสือหรือสามัญศึกษา มากกว่าการศึกษาสายอาชีพ และดูถูกอาชีวศึกษาว่าด้อยกว่า ในที่นี้จึงใช้คำว่า อาชีวศึกษา-อารยศึกษา เพื่อยกคุณค่าของอาชีวศึกษา

อาชีวศึกษาคืออารยศึกษา คือจุดคานงัดประเทศไทยและการศึกษาไทย

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการศึกษาในรอบ ๑๐๐ ปี ที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยอ่อนแอ การศึกษาไทยอ่อนแอ

ความคิดการศึกษาเป็นความแบบแยกส่วน อะไรที่แยกส่วนจะนำไปสู่วิกฤตเสมอ

ที่ว่าแยกส่วนคือ แยกว่าชีวิตก็อย่างหนึ่ง การศึกษาก็อีกอย่างหนึ่ง การศึกษาแยกไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง

ในทางพระพุทธศาสนานั้นชีวิตกับการศึกษาอยู่ที่เดียวกัน นั่นคือ**ชีวิตคือการศึกษา การศึกษาคือชีวิต**

เราจัดระบบการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง จากประณตสัมมัตถมสู่อุดม แบบแท่งโซโล แล้วก็ออกกฎหมายบังคับให้เด็กทุกคนต้องมาเข้าแท่งโซโลการศึกษา ซึ่งคับแคบและแยกส่วนจากชีวิต

การจรรยาในแท่งโซโลการศึกษานี้หนาแน่นติดขัดบีบคั้น การศึกษาเลยกลายเป็นการค้าแบบ “จ่ายครบจบแน่” วิชาการก็อ่อนแอทำงานก็ไม่เป็น แต่หมดเปลืองมากทั้งเงินของพ่อแม่และงบประมาณของรัฐ แต่ผลิตคนที่พิการออกมาเพราะทำงานก็ไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ วิชาการก็ไม่เก่ง

การสร้างค่านิยมสามัญศึกษาเพื่อไปเอาปริญญาทำให้ไม่เห็นคุณค่า หรือดูถูกอาชีวศึกษา นั่นคือจุดตายของประเทศไทยและการศึกษาไทย

เพราะสัมมนาอาชีพ เป็น ๑ ในอริยมรรคมีองค์ ๘

การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นบ่อเกิดของความร่มเย็นเป็นสุข และศีลธรรมอันดีงาม

สัมมาชีพหมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเองไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้

สัมมาชีพจึงเป็นทั้งเรื่องเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม ศีลธรรม และสิ่งแวดล้อม หรือความเจริญโดยรอบ (ปรักพัฒนา) สัมมาอาชีวศึกษา จึงเป็นอารยศึกษา

ที่ตำบลยกกระบัตร อ.บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ย้อนหลังไป ๔๕ ปี เต็มไปด้วยความชั่วทุกชนิด มีลักขโมย เล่นการพนัน ยาเสพติด พระสอนเท่าไรๆก็ไม่หาย ต่อมาสมภารองค์ใหม่ คือพระครูสาครสังวรกิจ ส่งเสริมสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ปรากฏว่าความชั่วหายไปหมด

ในพระไตรปิฎก ภูฏันทนตสูตร พระพุทธองค์เล่าถึงเรื่องพระมหาวิจิตรราชที่บุโรหิตกราบทูลให้ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และการรับราชการ (สมัยนั้นมี ๓ อาชีพ) ว่าแล้วบ้านเมืองของพระองค์จะร่มเย็นเป็นสุข โภคทรัพย์จะเกิดขึ้นในท้องพระคลัง เศรษฐกิจดี ๆ ราษฎรจะไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่ (ไม่มีการลักขโมย) จะยังบุตรให้ฟ้อนอยู่นอก (ครอบครัวอบอุ่น)

การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ จึงเป็นปัจจัยแห่งการอยู่ร่วมกันอย่าง ศานติสุข ฉะนั้นอาชีวศึกษาจึงเป็นอารยศึกษา ให้ความสำคัญที่ต่ำช้า

อาชีวศึกษาเป็นการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เพราะชีวิตต้องมีการทำงาน ต้องมีรายได้

การเรียนรู้จากการการทำงานทำให้มีทางเลือกอันหลากหลาย เพราะคนเรามีความชอบและความถนัดไม่เหมือนกัน บางคนชอบงานเกษตร บางคนชอบงานช่าง บางคนชอบด้านศิลปะ บางคนชอบค้าขาย ฯลฯ ใครชอบอย่างไรให้ได้เรียนจากการทำงานในเรื่องนั้น

การได้ทำในเรื่องที่ชอบจะทำให้มีความสุขและทำได้ดี ทุกคนจะกลายเป็นคนเก่งหมด ในทางที่ต่างกัน ต่างจากการเรียนที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งที่บังคับให้คนที่ต่างกันต้องมาเรียนเรื่องที่เหมือนกันหมด ทำให้บ๊องคั้น ไม่สนุก เรียนไม่ได้ดี และมี ๒-๓ คน เท่านั้นที่ท่องหนังสือเก่ง นักเรียนส่วนใหญ่กลายเป็นคนไม่เก่ง เป็นการเรียนที่กดความเป็นมนุษย์ให้ตกต่ำลง

อาชีวศึกษาทำให้เคารพความเป็นมนุษย์ คนมีอาชีพต่าง ๆ จะเป็นครูอาชีวศึกษาได้ เช่น คนทำนาเก่ง คนเลี้ยงปลาเก่ง คนขายกล้วยเตี๋ยว ช่างเสริมสวย ช่างผสมปูน ฯลฯ คนเหล่านี้มีความรู้ในตัวเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ เป็นความรู้ที่ฝังแน่น เพราะได้มาจากการประสบการณ์ที่ทำเรื่องนั้นจนชำนาญ สามารถสอนได้

ถ้าการศึกษาเคารพแต่ความรู้ในตำรา คนส่วนน้อยเท่านั้นที่จะมีเกียรติ คนส่วนใหญ่จะไม่มีเกียรติ แต่อาชีวศึกษาเคารพความรู้ในตัวคน คือใครที่ทำอะไรเป็นก็เป็นครูได้ เช่น ชาวนา ช่างไม้ ช่างผสมปูน คนขายของชำ ชาวบ้านที่ทำงานเป็นเหล่านี้จะภูมิใจในตัวเองว่าเราก็เป็นครูได้ และผู้เรียนเมื่อเรียนจากใครก็จะเคารพว่าคนนั้นเป็นครู

การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นคนของคนทั้งหลายคือศีลธรรมพื้นฐาน ในการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ชาวบ้านจะไม่มีเกียรติในอาชีวศึกษาชาวบ้านจะมีเกียรติ

ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเกียรติ ชาติจะเข้มแข็งได้อย่างไร
ฉะนั้นอาชีวศึกษาถ้านิยมกันเต็มพื้นที่และทำได้ดี จะทำให้เศรษฐกิจ
เข้มแข็ง สังคมเข้มแข็งเพราะ ชาวบ้านมีเกียรติ เป็นศีลธรรมพื้นฐานของ
สังคม จึงกล่าวว่าอาชีวศึกษาเป็นอารยศึกษา

อาชีวศึกษาเป็นการสร้างคุณค่าในงาน (work value) ประเทศที่
จะเจริญต้องเป็นประเทศที่มีคุณค่าในงาน เช่น คนเยอรมัน ญี่ปุ่น
อเมริกัน จีน แต่ไทยไม่มี มีแต่ดูถูกการทำงาน เพราะค่านิยมแบบ

“รักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา”

“ขอให้ได้เป็นเจ้าของคนนายคน”

“ขอให้ได้นั่งกินนอนกิน”

การศึกษาของเราสร้างคนที่หยิบหย่องขึ้นมาเต็มประเทศ แทนที่
จะสร้างคนที่หนักเอาเบาสู้

ความนิยมในอาชีวศึกษาว่าเป็นอารยศึกษา จะสร้างวัฒนธรรม
ใหม่ เป็นวัฒนธรรมที่นิยมยกย่องนับถือคนที่ทำงาน เห็นว่าการทำงาน
เป็นของดี เห็นว่าชีวิตที่ลำบากเป็นชีวิตที่เจริญ วัฒนธรรมใหม่จะทำให้
เกิดความเจริญ

อาชีวศึกษาจะสร้างความสามารถในการจัดการ ภูมิปัญญาในการ
จัดการเกือบจะหายไปโดยสิ้นเชิงในสังคมไทย เพราะการศึกษาแบบ
ท่องวิชาเป็นวิชาๆ ทำให้คนไทยทำอะไรสำเร็จได้ยากเพราะจัดการไม่
เป็น

การเรียนรู้จากการลงมือทำงานจะทำให้จัดการเป็น ไม่ว่าจะ
ทำงานอะไรให้สำเร็จล้วนต้องการการจัดการ เช่น เลี้ยงไก่ ขายของชำ
ปลูกบ้าน

การทำงานเปลี่ยนวิธีคิด การเรียนโดยท่องวิชาเป็นวิชาๆทำให้ไม่คิดถึงคนอื่น แต่เอาทฤษฎีของตนเองเป็นที่ตั้ง คนไทยจึงทะเลาะกันสูง อาจารย์มหาวิทยาลัยก็แสนจะทะเลาะกันเก่งเพราะมือหังการสูง

การทำงานทำให้ต้องคิดถึงคนอื่น เพราะงานทำให้ต้องรับผิดชอบต่อกัน หรืองานหลายอย่างจะสำเร็จได้ต่อเมื่อต้องร่วมมือกันทำ

คนที่เรียนโดยท่องหนังสือกับเรียนจากการทำงานจะมีวิธีคิดไม่เหมือนกัน การคำนึงถึงคนอื่นเป็นความเจริญ อหังการแบบเชิดหูชูหางไม่น่าจะเป็นวิถีอารยะ

อาชีพศึกษากับการวิจัยและวัฒนธรรม การทำอาชีพจะมีเครื่องกระตุ้นให้หาวิธีทำที่ทันแรง ประหยัด และได้ผลดีขึ้น

บ๊าที่ขายเห็ดนางฟ้าที่เพชรบุรีเห็ดเหลือต้องทิ้งไปเกิดความเสียดาย **ตั้งคำถาม**ว่าจะมีวิธีอะไรที่เก็บเห็ดไว้ได้ทนและกินอร่อย ก็พยายาม**ทดลอง**เพื่อจะตอบโจทย์นี้ หนักเข้าพบวิธีทำ “เห็ดหยอง” ซึ่งเก็บทน กินอร่อย และขายดี นี่เป็นการค้นพบความรู้ใหม่ ความรู้ในการทำเห็ดหยองไม่เคยมีอยู่ในโลก

แม่กิมลิ่งที่เพชรบุรีเช่นกัน จนมารายได้ไม่พอเลี้ยงลูก นั่งมองกล้วยทั้งเครือและถามว่าทำอย่างไรจะสร้างมูลค่าเพิ่ม ความพยายาม**ตอบคำถาม**นี้ทำให้แม่กิมลิ่งร่ำรวยเป็นเศรษฐี และเป็นผู้เห็นคุณค่าในการศึกษามาก บริจาคให้การศึกษาอยู่เสมอ

ลุงคำปวนที่อำเภอภูเรือปลูกไม้เมืองหนาวขาย ลุงแก่เล่าว่าวิธีปลูกของแก่จะลองหลายวิธี แล้วเลือกวิธีที่ให้ผลดีกว่ามาทำต่อไป และทำอย่างนี้ต่อไปเรื่อย ๆ แก่มีวิธีที่ดีกว่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เรียกว่า**แก่ทำวิจัย** ลุงคำปวนรวยไม่รู้เรื่อง

อาชีวศึกษาจึงไม่จำเป็นต้องจำเจอยู่อย่างเดิม แต่สามารถกระตุ้นให้มีการวิจัยและนวัตกรรมในงานได้มากที่สุด และมีแรงจูงใจสูงที่จะทำให้อยากทำเช่นนั้น อาชีวศึกษากับการวิจัยควรจะเป็นของคู่กัน

ประโยชน์ของอาชีวศึกษายังมีอย่างอื่น ๆ อีก แต่เท่าที่กล่าวมาพอให้เห็นว่าทำไมจึงกล่าวว่าอาชีวศึกษาคือ อารยศึกษา

เพราะฉะนั้นควรส่งเสริมสนับสนุนให้อาชีวศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐานเต็มพื้นที่ คือทุกชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด ทุกพื้นที่มีเป้าหมายสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ และมีอาชีวศึกษาเป็นเครื่องมือ โดยเป็นการ **ศึกษาที่เปิดกว้าง สำหรับคนทุกเพศทุกวัย หลากหลาย ยืดหยุ่น และเชื่อมโยง** โดยระดมสรรพกำลังทั้งมวลในพื้นที่เพื่ออาชีวศึกษา รวมผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ และสถานประกอบการ

สถาบันการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทควรสนับสนุนอาชีวศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีในสถาบันการศึกษาต่างๆ ควรจะนำไปสนับสนุนอาชีวศึกษาให้เกิดสัมมาชีพเต็มพื้นที่

มหาวิทยาลัยควรจะแข่งกันสร้างความเข้มแข็งให้แผ่นดินไทย มากกว่าการไปคลั่ง World ranking (การจัดลำดับมหาวิทยาลัยระดับโลก) ไม่ควรจะมาโฆษณาประชาสัมพันธ์กันในเรื่องนี้ แต่ควรจะประชาสัมพันธ์ว่า อาชีวศึกษาคืออารยศึกษามากกว่า

อาชีวศึกษากับการศึกษาสายสามัญ และมหาวิทยาลัยควรจะ **เชื่อมโยงและถ่ายเทถึงกันได้**

เมื่ออาชีวศึกษาเป็นที่นิยมของคนส่วนใหญ่ การศึกษาเพื่อวิชาการก็จะไม่แออัดยัดเยียด บีบคั้นล้นเปรี๊ยะ การศึกษาเลิกเป็นการค้าแบบ “จ่ายครบจบแน่” อยู่ในฐานะที่จะสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ

อย่างแท้จริงต่อไป และเราต้องการปฏิรูปการเรียนรู้ให้การเรียนรู้สามารถพัฒนาคนได้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

(๓) ระบบการศึกษาเพื่อวิชาการ-สามัญศึกษา

การศึกษาเพื่อวิชาการหรือสามัญศึกษา เดิมที่เคยเน้นหนักและคุณภาพต่ำ ถ้าส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อชีวิตและอาชีวศึกษา ดังกล่าวข้างต้นให้เป็นระบบการศึกษาใหญ่ที่ดึงดูดผู้เรียนจำนวนมากไปสู่ระบบทั้งสอง จะเหลือผู้เรียนในสายสามัญน้อย ไม่แออัด ยึดเยียด ไม่บັงคับ ไม่เป็นการค้า และเปิดโอกาสให้พัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการ

ควรปฏิรูปการเรียนรู้มาสู่ฐานการปฏิบัติ นวัตกรรม และการวิจัย

ควรมีหลักสูตรชุมชนภาคปฏิบัติ

ควรมีการส่งเสริมการศึกษาปริญญาตรี ทาง Liberal Arts หรือ สรรพศาสตร์ศึกษา ให้ผู้เรียนรู้เชื่อมโยง ทั้งวิทยาศาสตร์-สังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์-และการจัดการ ซึ่งในอนาคตควรจะเข้ามาแทนที่ การศึกษาปริญญาตรีที่แยกเป็นทางวิทยาศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ แบบแยกส่วน

การวิจัยในมหาวิทยาลัยควรมีส่วนหนึ่งเชื่อมโยงกับการผลิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง โดยการกำหนดให้มีอย่างน้อย ๑ มหาวิทยาลัยที่ทำงานกับพื้นที่ ๑ จังหวัด

“

ถนนสายหลักการศึกษา

ทำให้การจราจรคับคั่ง

ก่อให้เกิดความบีบคั้นนานาประการ

เช่น แย่งกันเข้าโรงเรียนดี ๆ ต้องวิ่งเต้นเส้นสาย

การติวกลายเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ

การศึกษากลายเป็นการค้าแบบ

“จ่ายครบจบแน่” ทำให้วิชาการอ่อนแอ

“

ปฏิรูป การเรียนรู้

มนุษย์มีความเป็นพิเศษ ที่มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด
สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

นี่คือคุณค่าสูงสุด และอาจกล่าวว่า ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของความเป็นมนุษย์

การศึกษาที่ดีคือ การส่งเสริมคุณค่าสูงสุดของความเป็น มนุษย์
นี้

การศึกษาที่เน้นการถ่ายทอดและท่องจำเนื้อหาวิชา ไม่ใช่การพัฒนาการเรียนรู้ให้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์ อาจไปจำกัดศักยภาพอันสูงสุดของความเป็นมนุษย์ด้วยซ้ำ จึงควรมีการปฏิรูปการเรียนรู้

โดยมีโจทย์ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุดที่จะพัฒนาคนให้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์นั้นคืออย่างไร

ขณะนี้มีการตื่นตัวเรื่องนวัตกรรมการเรียนรู้หรือการปฏิรูปการเรียนรู้กันทั่วโลก ในแง่มุมและในชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น

- Brain-based learning โดยจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของสมองในแต่ละช่วงวัย
 - 21st Century Skill learning (ทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑)
 - Work-based learning (การเรียนรู้จากการทำงาน)
 - Transformative education (การศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง)
- ฯลฯ

เราควรวิจัยกันเพื่อให้รู้หมดว่าโลกรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ดี เอามาวิเคราะห์สังเคราะห์ว่าในบริบทของวัฒนธรรมไทย กระบวนการเรียนรู้ที่ดีควรจะเป็นอย่างไรและทดลองทำดู และทำการวิจัยว่ากระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่ทดลองทำนั้นได้ผลมากน้อยเพียงใด และปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

ในการนี้ต้องการเครื่องมือดังต่อไปนี้

- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ระดับชาติ
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัย
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในระดับจังหวัดทุกจังหวัด

มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยควรมีโครงสร้างปฏิรูปการเรียนรู้ โดยระดมอาจารย์และนักวิชาการจากทุกคณะและสถาบันที่สนใจเรื่องการเรียนรู้เข้ามาตอบโจทย์ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของมนุษย์คืออะไร

ความพยายามตอบโจทย์นี้จะสร้างอาจารย์จากคณะและสถาบันต่างๆขึ้นมาจำนวนหนึ่ง

สมมติว่า ๕๐-๖๐ คน ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเรียนรู้ เครือข่ายของผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้จะเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัย ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างน้อย ๓ อย่าง คือ

- (๑) ปฏิรูปการเรียนรู้ในทุกคณะและสถาบันในมหาวิทยาลัย
- (๒) จัดหลักสูตรปริญญาตรี Liberal Arts (สรรพศาสตร์ศึกษา)
- (๓) ช่วยปฏิรูปการศึกษานอกมหาวิทยาลัย เช่น การส่งเสริมสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ประจำจังหวัด

ไตรยางค์แห่งการเรียนรู้

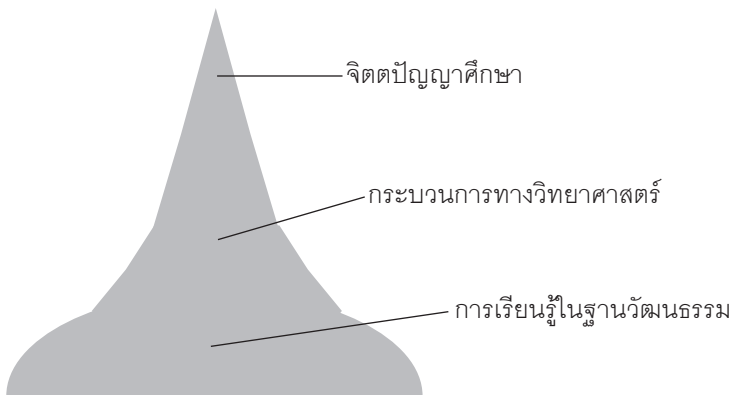
ขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับไตรยางค์หรือองค์ ๓ แห่งการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้น่าจะมีองค์ ๓ เข้ามาประกอบกัน คือ

วัฒนธรรม + วิทยาศาสตร์ + จิต

(๑) วัฒนธรรมเป็นฐานของการเรียนรู้

วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ หรือระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคนและคนกับสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรมจึงสำคัญที่สุด เป็นการเรียนรู้ร่วมกับคนอื่น ๆ ทั้งหมด เป็นการเรียนรู้จากชีวิตจริงปฏิบัติจริง เพื่อการทำเป็น อยู่ร่วมกันเป็น และเป็นการเรียนรู้ศีลธรรมไปในตัว เพราะศีลธรรมเป็นระบบการอยู่ร่วมกัน

รูปที่ ๖ ไตรยางค์แห่งการเรียนรู้ คือ (๑) การเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรม (๒) กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (๓) จิตตปัญญาศึกษา

การเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ง่ายและสนุกกว่าการเรียนรู้ในฐานวิชาการ

(๒) กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

คือกระบวนการของการใช้เหตุผล การวิเคราะห์สังเคราะห์จากประสบการณ์หรือสิ่งที่สังเกตพบให้เป็นความรู้ที่สูงขึ้น หรือความเข้าใจที่ลึกซึ้ง อาจเรียกว่าการวิจัย เพราะมีการสร้างความรู้ใหม่

การวิจัยกับการเรียนรู้ไม่แยกออกจากกัน แต่อยู่ในกันและกัน

ในการเรียนรู้ที่ดีจะมีการวิจัยอยู่ด้วยเสมอ ดังจะเห็นได้จากกระบวนการ ๑๒ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- (๑) ฝึกสังเกต
- (๒) ฝึกบันทึกจากการสังเกต
- (๓) ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม

- (๔) ฝึกการฟังจากการพูด การให้ข้อมูล หรือข้อคิดเห็นจากคนอื่น (คนฟังมากเขาเรียกว่าพหูสูตร)
- (๕) ฝึกพิจารณาวิสัยทัศน์ให้เกิดความกระจ่าง
- (๖) ฝึกตั้งสมมติฐานจากข้อมูลทั้งหมดว่าอะไรเป็นอะไร อะไรเกิดจากอะไร อะไรมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ อย่างไร ทำอย่างไรจะสำเร็จประโยชน์อันนั้น
- (๗) ฝึกตั้งคำถาม
- (๘) ฝึกแสวงหาคำตอบจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ
- (๙) ถ้าไม่พบคำตอบ แต่คำถามยังอยู่ แปลว่าไม่มีความรู้นั้นอยู่ในโลก ต้องทำการวิจัยให้ได้คำตอบ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ใหม่
- (๑๐) ทำความรู้อันได้มาบูรณาการกับความรู้ความเข้าใจในมิติอื่นๆ เพื่อให้เข้าใจทั้งหมดหรือองค์รวม จากความรู้จึงกลายเป็นปัญญา
- (๑๑) นำปัญญากลับไปใช้ทำให้งานได้ผลดีขึ้น
- (๑๒) ถ้าเป็นไปได้ควรเขียนประสบการณ์และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของส่วนรวม

๑๒ ขั้นตอนนี้คือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (ไม่ใช่วิชาวิทยาศาสตร์) ที่ควรใช้กับทุกเรื่อง

เมื่อใช้แล้วทำให้ฉลาดขึ้นและทำงานได้ผลดีขึ้น และน่าจะทำให้ศีลธรรมดีขึ้น เพราะกระบวนการแห่งเหตุผลต้องใช้สมองส่วนหน้า (ตรงหลังหน้าผาก) และสมองส่วนที่ทำให้เกิดศีลธรรมก็อยู่ตรงหลังหน้าผาก

ศีลธรรมหรือความถูกต้องเกิดจากความประพฤติเป็นผล ความ
ไม่มีศีลธรรมเกิดจากการขาดเหตุผลที่ถูกต้อง

กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ควรจะเป็นวิถีชีวิต เพราะควรจะ
อยู่ในวิถีชีวิตทุกเรื่องและทุกขั้นตอน และในกระบวนการนี้มีการวิจัยอยู่ด้วย
การวิจัยก็กลายเป็นวิถีชีวิต

จากนี้จะเห็นว่า ทำไมการเรียนรู้จึงเป็นวิถีชีวิต กระบวนการ
วิทยาศาสตร์เป็นวิถีชีวิต การวิจัยเป็นวิถีชีวิต

(๓) จิตตปัญญาศึกษา

เป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดปัญญารู้เท่าทันจิตของตนเอง

การศึกษานี้ทั้งหมดนั้นไม่ทำให้ผู้เรียนรู้เท่าทันจิตใจของ
ตนเอง จึงสลัดโลภะ โทสะ โมหะไม่ได้ หรือกลับทำให้อกุศลมูลเหล่านี้
นั้นเพิ่มขึ้นด้วยซ้ำ เป็นเหตุให้ก่อทุกข์ให้ตนเองและต่อกันและกัน ยังให้
เกิดความยุ่งเหยิงในโลก

อวิชาหรือความไม่รู้เป็นเหตุปัจจัยของโลภะ โทสะ โมหะ

การเรียนรู้ให้กำหนดรู้จิตของตนเอง หรือการเจริญสติทำให้เกิด
ปัญญา หรือวิชาเพื่อความเบาบาง หรือสิ้นไปของโลภะ โทสะ โมหะ

การเจริญสติเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ที่พิเศษ ผู้รู้แต่โบราณได้
พรรณนาคุณของการเจริญสติมานานาประการ

การวิจัยด้วยเครื่องมือสมัยใหม่ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งรวมถึงการ
ถ่ายภาพสมอง (Brain image) ด้วยเครื่องมือ เช่น MRI, PET พบว่า
การเจริญสติมีผลต่อสุขภาพและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสมอง

คนที่ม่ประสบการณ์จะพบกับตนเองว่า การเจริญสติทำให้เกิด
อิสรภาพ ความสุข ประสบความงาม และเกิดความรักอันไพศาล เป็น
ประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกัน รวมเรียกว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน
ในตน (Transformation)

มีหนทางมากมาย (พหุบาท) ในการเจริญสติ ไม่ว่าทางการออก
กำลังกาย ในทางศิลปะ ในการทำงาน ในการช่วยเหลือผู้อื่น จากการ
สัมผัสกับธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ทะเล ทะเลทราย ท้องฟ้า หรือ
การภาวนา ซึ่งรวมเรียกว่าจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative educa-
tion)

เป็นมนุษย์ควรรู้จักการเรียนรู้จากการเจริญสติ

องค์ ๓ แห่งการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรม
กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการแห่งเหตุผล และจิตต
ปัญญาศึกษาประกอบกัน น่าจะเป็นการเรียนรู้โดยรอบด้านที่ค่อนข้าง
สมบูรณ์และเป็นทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

ถ้าเป็นการเรียนรู้อย่างใดอย่างหนึ่งของ ๑ ใน ๓ ก็จะเป็นการ
เรียนรู้ที่เอียงข้างและไม่รอบด้าน

จึงนำเสนอองค์ ๓ หรือไตรยางค์แห่งการเรียนรู้ฝากไว้ให้
พิจารณา

“

การศึกษาที่เน้นการถ่ายทอด
และท่องจำเนื้อหาวิชา
ไม่ใช่การพัฒนาการเรียนรู้
ให้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์
อาจไปจำกัดศักยภาพ
อันสูงสุดของความเป็นมนุษย์ด้วยซ้ำ
จึงควรมีการปฏิรูปการเรียนรู้

“

ยุทธศาสตร์ การสื่อสาร เพื่อการเรียนรู้

สมัยปัจจุบันมีเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มากมาย

ที่มีความรวดเร็วในการสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารความรู้
ทั่วทั้งโลก และการสื่อสารระหว่างกันแบบฉับพลันทันที

โลกสมัยนี้จึงต่างจากสมัยโบราณโดยสิ้นเชิง ที่ผู้คนไม่รู้ถึงกัน
และเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลความรู้

จึงควรใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของคนทั้งมวล
เช่น

(๑) ทำระบบข้อมูลความรู้ในตัวคนของคนทั้งหมด (Human mapping)

กล่าวคือในตัวคนแต่ละคนมีความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่ยังซ่อนอยู่ อันได้มาจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน เป็นความรู้ที่มีคุณค่าและมูลค่ารวมทั้งให้คุณค่าแก่คนแต่ละคน

ควรมีการค้นคว้าความรู้ในตัวคนทุกคนบนแผ่นดินไทย แล้วเอามาเข้าระบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คนที่จะค้นข้อมูลในตัวคนแต่ละคนนี้คือ **นักศึกษา**

ถ้ามหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยมีหลักสูตรชุมชนศึกษาภาคปฏิบัติ โดยให้นักศึกษาลงไปทำงานในชุมชนคนละประมาณ ๓ เดือน

งานอย่างหนึ่งคือไปถอดความรู้จากชาวบ้านแต่ละคนในชุมชน

งานนี้นอกจากจะได้ระบบข้อมูลความรู้ในตัวคนไทยทุกคน อันเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างมหาศาล และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแล้ว ประเทศไทยจะเปลี่ยน

เพราะเดิมเราไม่เห็นคุณค่าของความรู้ในตัวคน ชาวบ้านจะรู้สึกไม่มีเกียรติ ไม่มีศักดิ์ศรี แต่ในเมื่อความรู้ความชำนาญในตัวเขาไปปรากฏในระบบข้อมูลแห่งชาติ เขาจะรู้สึกมีเกียรติและอยากทำเรื่องดี ๆ เพิ่มขึ้น **การที่คนทั้งประเทศมีเกียรติประเทศจะแข็งแรง**

อนึ่งนักศึกษาที่ไปค้นความรู้ในตัวชาวบ้านจะเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเอง เดิมไม่เห็นชาวบ้านมีเกียรติ อันเป็นมายาคติ ครั้นไปตั้งใจฟังจากชาวบ้าน

การที่เราตั้งใจฟังใครเป็นการแสดงว่าเราเคารพเขา จะเกิดการปลดปล่อยตัวเองไปเป็นอิสระ อิสระจากมายาคติ ไม่รู้ความจริงว่าคนทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์

กระบวนการนี้จะปลดปล่อยพลังมหาศาลออกมาทั้งจากทาง
ชาวบ้านและทางนักศึกษา และจะเกิดความรักซึ่งกันและกันมาก
ประเทศไทยจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

(หมายเหตุ : ความคิดนี้ผมเคยเสนอคุณทักษิณเมื่อเป็นนายกรัฐมนตรีใหม่ ๆ
และขอคุยกับผมเป็นส่วนตัว)

(๒) มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยทำศูนย์ความรู้ (Knowledge Center)

โดยมีนักวิชาการที่มีความสามารถทางวิชาการสูงทำการตรวจ
สอบความรู้ให้ได้ความรู้ที่มีความแม่นยำ และมีประโยชน์ต่อประชาชน
และจัดให้ประชาชนเข้าถึงความรู้ที่เป็นประโยชน์โดยกว้างขวาง

(หมายเหตุ : มีขยะความรู้ที่ไม่จริงและมีโทษต่อประชาชนลือกันอย่าง
กว้างขวาง ทั้งให้ประชาชนหลงผิดและเอาเงินประชาชนไป เป็นการปล้นสมัยใหม่
ซึ่งมีอย่างกว้างขวางยิ่ง)

มหาวิทยาลัยใช้เงินภาษีอากรของประชาชน ควรจะตอบแทน
ประชาชนด้วยความจริงที่มีประโยชน์ ซึ่งถ้าทำกันอย่างกว้างขวาง
ประชาชนจะประหยัดเงิน ประหยัดชีวิต มีสติปัญญา และคุณภาพชีวิต
ที่ดีขึ้น

(๓) คนไทยทุกคนสามารถพบครูดี ผ่านทางการสื่อสาร

การได้พบครูดีสามารถเปลี่ยนชีวิตของผู้เรียนโดยสิ้นเชิง

ในสมัยโบราณเป็นไปไม่ได้ที่คนทุกคนจะมีโอกาสพบครูดี

แต่สมัยนี้ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ คนทุกคนสามารถ
พบครูดีได้ ถ้ามีการจัดการที่ดี

ฉะนั้นจึงควรมีองค์กรจัดการยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ ที่เป็นอิสระและมีความสามารถสูง

จัดการให้ทราบว่ามีครูสอนดีเรื่องอะไรอยู่ที่ไหนบ้าง และเชิญทำการสอนผ่านสื่อ ซึ่งสามารถจัดทำในทุกรูปแบบ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ ออนไลน์ ซึ่งสามารถใช้เรียนรู้ในห้องเรียนก็ได้ เป็นกลุ่ม หรือเป็นส่วนตัวก็ได้

ทำให้มีความเป็นไปได้ที่คนทั้งประเทศมีโอกาสได้พบกับครูสอนดี เป็นโอกาสของการเรียนรู้อันยิ่งใหญ่

(๔) การร่วมเรียนรู้ของคนทั้งปวง (Interactive learning for all)

สมัยนี้ผู้คนมีการสื่อสารกันไปมามากมาย ถ้ามีการจัดการเชิงระบบ รวบรวมสิ่งที่มีการสื่อสารกันว่ามีเรื่องอะไรบ้าง เช่น เรื่องบ่น หรือร้องทุกข์บริการสาธารณะ หรือบริการของข้าราชการ เรื่องเสนอข้อคิดเห็น หรือเรื่องเล่าประสบการณ์ที่มีประโยชน์ ฯลฯ

แล้วนำเรื่องเหล่านี้ไปสู่ผู้เกี่ยวข้องให้จัดการแก้ไข หรือเพื่อให้เกิดกำลังใจ หรือเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อยอดให้เรื่องนั้น ๆ ดีขึ้น ก็จะเป็นการพัฒนาปัญญารวม (Collective wisdom) ได้โดยรวดเร็ว

(๕) การสร้างวิธีคิดและจิตสำนึกใหม่

ที่ประเทศไทยติดหล่มและวิกฤตอยู่ทุกวันนี้ลึก ๆ แล้วเป็นเพราะวิธีคิดและจิตสำนึก

วิธีคิดและจิตสำนึกของคนไทยเป็นจิตเล็กแบบโบราณไม่เข้ากันกับที่ขณะนี้เราเป็นสังคมใหญ่เชื่อมโยงและซับซ้อน

จิตเล็กนั้นเอาตัวเองและพวกเป็นตัวตั้ง ชัดแย้งและวิวาทกับคนอื่นสูง เราจึงทะเลาะกันมากแทนที่จะร่วมมือกัน

เราถูกสอนให้เกลียดเพื่อนบ้าน ไ้ลาว ไ้พม่า ไ้เขมร ไ้ญวน ไ้แขก ล้วนแต่ไม่ดี เราจึงไม่สามารถใช้โอกาสในสถานะที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในศูนย์กลางของสุวรรณภูมิ เป็นผู้นำที่จะผนึกกำลังสุวรรณภูมิหรืออาเซียน ซึ่งมีประชากรใหญ่รวมกัน ๖๐๐ ล้าน ใหญ่เป็น ๒ เท่าของสหรัฐอเมริกา และมีบรรพบุรุษร่วมกัน

ถ้ารักกันและผนึกกำลังกัน จะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสันติภาพ

ถ้าประเทศไทยจะมีพลังที่ก้าวไปข้างหน้าด้วยดีจะต้องปฏิรูปจิตเล็กให้เป็นจิตใหญ่ มีวิธีคิดใหม่ ที่มีความเป็นเหตุเป็นผล เข้าถึงความจริงที่ใหญ่กว่าตัวเองและพวกของตัวเอง เลิกจากการวิเคราะห์ไปถึงการสังเคราะห์และการจัดการ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ในการนี้ต้องการ**นวัตกรรมการสื่อสาร** ต้องมีผู้ที่เข้าใจวิธีคิดและจิตสำนึกของคนไทย มาคิด**สาร**ที่มีเสน่ห์โดนใจผู้คน และพาไปสู่วิธีคิดและจิตสำนึกใหม่ที่เหมาะสมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่ที่เชื่อมโยงและซับซ้อน

สารที่มีเสน่ห์และโดนใจผู้คนที่ผู้รับต้องการส่งต่อ ๆ กันไปและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและจิตสำนึก เกือบจะเป็นวิธีเดียวที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในสังคมไทย จึงควรมีการทำเรื่องนี้อย่างเข้มข้นจริงจังให้ได้ผลในเวลาไม่ช้า

การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ยังมีอย่างอื่น ๆ ได้อีกมาก แต่เท่าที่ยกตัวอย่างมาคงพอให้เห็นว่ายุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้มีประโยชน์มากเพียงไร แต่จะทำได้ต้องมียุทธศาสตร์การสื่อสาร**เพื่อการเรียนรู้**ที่มีความสามารถสูง

“

โลกสมัยนี้

ต่างจากสมัยโบราณโดยสิ้นเชิง

ที่ผู้คนไม่รู้ถึงกันและเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลความรู้

สมัยปัจจุบัน

มีเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มากมาย

ที่มีความรวดเร็วในการสื่อสาร

และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารความรู้ทั่วโลก

“

ปฏิรูป ระบบบริหาร จัดการการศึกษา

ระบบราชการที่รวมศูนย์อำนาจกับการศึกษาไม่เข้ากัน

เพราะระบบรวมศูนย์อำนาจคือการควบคุม แต่การศึกษาคือความมกงามอย่างหลากหลายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เปรียบเทียบให้เห็นภาพคือ กระถางบอนไซกับป่าใหญ่ตามธรรมชาติที่ประกอบด้วยสรรพชีวิตนานาพรรณ

กระทรวงศึกษาธิการจึงเหอะหะเต็มไปด้วยกลไกการควบคุมและแรงจูงใจอยู่ที่การไปเป็นผู้บริหารการศึกษาที่มีเป็นหมื่น ๆ คนมากกว่าที่จะเป็นครูที่ดี ซึ่งเป็นแรงจูงใจไปในทางการมีอำนาจมากกว่ามีปัญญา

ระบบบริหารจัดการการศึกษาต้องเปลี่ยนจากระบบควบคุม เป็นระบบส่งเสริมความงอกงามอันหลากหลาย ซึ่งน่าจะมีดังต่อไปนี้

- (๑) ปรับบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการจากการรวมศูนย์อำนาจและควบคุม เป็นบทบาทการสนับสนุนทางนโยบายและทางวิชาการ ให้บุคคลและองค์กรอื่นๆ ทั้งหมดมีบทบาทในการจัดการการศึกษา (All for Education)
- (๒) ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการระดมทรัพยากรทั้งหมด ทั้งในพื้นที่และจากนอกพื้นที่ เพื่อจัดการการศึกษาอย่างหลากหลายเพื่อคนทั้งหมดในพื้นที่ (Education for All) อย่างสอดคล้องกับสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ที่รวมเรียกว่า ภูมิสังคม อันแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่
ให้จังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สามารถแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างบูรณาการเกิดความยั่งยืน
อาจมีสภาการศึกษาจังหวัดซึ่งมีตัวแทนจากทุกภาคส่วน เข้ามารวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ เพื่อระดมทรัพยากรทั้งหมด เพื่อการศึกษาของคนทั้งหมดในจังหวัด (Education for All และ All for Education)
- (๓) ให้มีมหาวิทยาลัยอย่างน้อย ๑ แห่ง ที่สนับสนุนความเข้มแข็งทางวิชาการของพื้นที่ ๑ จังหวัด โดยให้มีวิธีการทางงบประมาณให้เป็นไปตามนี้

(๔) ให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ให้คนไทยทุกคนได้พบกระบวนการเรียนรู้ที่ดี ที่สามารถพัฒนาคนได้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์

โดยมีสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้เป็นเครื่องมือใน ๓ ระดับ คือ

- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ระดับชาติ
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยทุกแห่ง
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ระดับจังหวัดในทุกจังหวัด

(๕) ให้มีการจัดตั้งองค์กรบริหารยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ เป็นองค์กรอิสระที่มีสมรรถนะสูง สามารถจัดการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของคนทั้งมวลทุกประเภทให้ได้ผลโดยกว้างขวางและรวดเร็ว

(๖) มีการออก พ.ร.บ.ปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดวัตถุประสงค์ หลักการ ระบบ วิธีการ และเครื่องมือในการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากกระทรวงศึกษาเป็นระบบที่รวมศูนย์ อำนาจมานานและมีวัฒนธรรมเช่นนั้น ซึ่งไม่สามารถใช้ในการปฏิรูปได้

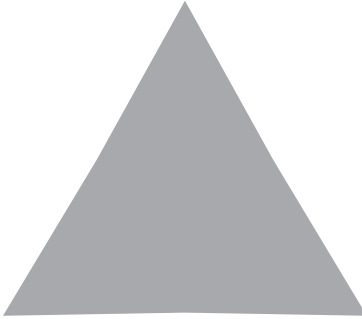
การปฏิรูปให้สำเร็จต้องการ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” คือ **หนึ่ง** การสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูป

สอง การเชื่อมโยงกับการเรียนรู้และบทบาททางสังคม

สาม อำนาจรัฐที่เข้ามาเชื่อมโยงกับ**หนึ่ง**และ**สอง**

การสร้างความรู้
ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูป

บทบาท
ของภาคสังคม

อำนาจรัฐ

รูปที่ ๗ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ที่ ๓ องค์ประกอบเข้ามาบรรจบและเรียนรู้
ร่วมกันในการปฏิบัติ

ในการจัดการ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ต้องการองค์กรอิสระที่
มีความสามารถในการเชื่อมโยง การสร้างความรู้ การเคลื่อนไหวสังคม
และบทบาทของอำนาจรัฐที่จะเข้ามาร่วมเรียนรู้และปฏิบัติ

องค์กรที่จะทำหน้าที่นี้ ถ้าเป็นองค์กรทางราชการจะทำหน้าที่
ไม่ได้ เพราะองค์กรทางราชการคุ้นเคยกับการใช้อำนาจ

องค์กรนี้เข้าลักษณะที่เรียกว่า **สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการ
ศึกษา** โดยที่ใน ๓ ปีที่ผ่านมาเรามีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีตั้ง
องค์กรหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)
มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็น
รองประธานคนที่ ๑ ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร เป็นรองประธานคนที่ ๒

สสค.ได้วิจัยมีข้อมูลและความรู้เชิงระบบของระบบการศึกษา
พอสมควร และได้ทดลองปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้จังหวัดเป็นฐานใน ๑๐
กว่าจังหวัด อาจปรับ **สสค.** เป็นองค์กรตามกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่
สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบการศึกษา

ระบบการศึกษามีเรื่องที่ต้องการพัฒนาอีกมาก เช่น ระบบการ
เงินในการศึกษา ถ้าทำระบบการเงินให้ดีจะมีผลต่อพฤติกรรมของผู้
เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งสถานศึกษาและครู

ทำนองเดียวกับที่ทางด้านสาธารณสุขที่ได้สร้าง **สปสช.**
(สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ)

ถ้าจะมี **สปสช.**ทางการศึกษา ซึ่งเรารู้ว่าดีแต่ทำไม่ได้เพราะเรา
ขาดคนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการเงินกับการศึกษา

การมีสถาบันวิจัยและพัฒนาระบบการศึกษา จึงมีความจำเป็น
เพื่อสร้างความรู้และสร้างคนที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบการศึกษา ซึ่ง
ต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

“

ระบบราชการที่รวมศูนย์อำนาจ
กับการศึกษาไม่เข้ากัน
เพราะระบบรวมศูนย์อำนาจคือ
การควบคุม
แต่การศึกษาคือ
ความงอกงามอย่างหลากหลาย
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

“

สรุป

การศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่มากและควรจะเชื่อมกับทุกมิติของการพัฒนา

จึงควรจะเป็นพลังที่เป็นประจักษ์จางัดของประเทศไทย ที่ยกประเทศให้พ้นจากการติดหล่มสภาวะวิกฤตไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริง

แต่การณ้ก็มีได้เป็นเช่นนั้น มีความพยายามปฏิรูปการศึกษามากหลายครั้งแล้ว แต่การศึกษาก็ยังแก้ไขวิกฤตในตัวเองไม่ได้ และไม่ช่วยให้ประเทศหายวิกฤต

ฉะนั้นในการปฏิรูปการศึกษาคราวนี้ไม่ควรมองเฉพาะที่ปลายเหตุ เช่น ครูไม่เก่ง นักเรียนสอบได้คะแนนไม่ดี แต่ควรมองโจทย์ที่ใหญ่กว่านั้น คือ วิกฤตของการศึกษาไทยทั้งระบบ และวิกฤตประเทศไทยเชื่อมโยงกัน และปฏิรูปการศึกษาให้เป็นจุดจางัดประเทศไทย

ในบทความนี้ได้เสนอการปฏิรูป ๕ เรื่องหรือเบญจปฏิรูป คือ

(๑) ปฏิรูปแนวคิดการศึกษา

(๒) ปฏิรูประบบการศึกษา

(๓) ปฏิรูปการเรียนรู้

(๔) สร้างยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้

(๕) ปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษา

(๑) ปฏิรูปแนวคิดการศึกษา

จากการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งเป็นการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งที่เน้นการเรียนรู้จากชีวิตจริงปฏิบัติจริง

แนวคิดการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งเป็นแนวคิดอาณานิคมเกิดขึ้นจากมหาอำนาจยุโรปมาล่าอาณานิคม ทำให้เกิดการศึกษาแบบ “ต่อท่อความรู้จากยุโรปมาไทย” ซึ่งกลายเป็นวิสัยของการศึกษาไทยที่เน้นการสอนถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ไม่ได้เน้นการเรียนรู้จากความจริงของชีวิตและการปฏิบัติ

การศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งที่ดำเนินมากกว่า ๑๐๐ ปี ทำให้คนไทยไม่รู้จักประเทศไทย ทำอะไรไม่เป็น อ่อนแอทางวิชาการ เป็นการศึกษาที่มีความสูญเปล่าสูง

ประเทศไทยได้ทุ่มทรัพยากร กำลังคน และเวลาอย่างมหาศาลไปในการศึกษาที่มีความสูญเปล่าสูง จึงอ่อนแอทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

ถ้าจะให้การศึกษาเป็นจุดคานงัดของประเทศต้องปฏิรูปแนวคิดการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไปสู่การเรียนรู้จากชีวิตจริงปฏิบัติ

จริงให้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนา เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-
สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ-ประชาธิปไตย อย่างบูรณาการพร้อมกันไป

(๒) ปฏิรูประบบการศึกษา

จากระบบกระแสหลักที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งหรือสายสามัญ ซึ่งเป็นแบบแท่งไขโลจากประถมไปมัธยมไปอุดม ซึ่งทำให้การจรรยาการศึกษาเน้นชนิดยึดเยียดบีบคั้นกลายเป็นการค้า และคุณภาพต่ำ ควรแตกออกไปเป็น ๓ ระบบคือ

(๑) การศึกษาเพื่อชีวิต

(๒) การศึกษาเพื่อสัมาอาชีวะ

(๓) การศึกษาเพื่อวิชาการหรือสามัญศึกษาเดิม

โดยส่งเสริมให้การศึกษาเพื่อชีวิตและการศึกษาเพื่อสัมาอาชีวะเป็นกระแสหลัก เหลือคนจำนวนน้อยที่เข้าการศึกษาเพื่อวิชาการ เพื่อเปิดโอกาสให้สร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ โดยให้ทั้ง ๓ ระบบเชื่อมโยงเลื่อนไหลถึงกันได้

ระบบการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการสร้างสรรค์จะทำให้ประเทศเข้มแข็งทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ-สังคม และวิชาการ

(๓) ปฏิรูปการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่ผ่านมาเน้นการสอนถ่ายทอดและท่องวิชาซึ่งพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ได้น้อยมากหรือจำกัดศักยภาพของมนุษย์

ในความเป็นมนุษย์ที่สำคัญที่สุดคือ ศักยภาพในการเรียนรู้
มนุษย์สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

คนทุกคนควรมีโอกาสได้พบกระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุดที่
พัฒนาเขาให้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ จึงควรมีการปฏิรูปการ
เรียนรู้ทั้งประเทศ โดยมีการสร้างเครื่องมือเพื่อการนี้

(๔) สร้างยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้

ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มีความเป็นไปได้ที่คน
ทั้งหมดจะมีการเรียนรู้ที่ดีได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ทำให้สิ่งที่เป็นไป
ไม่ได้เป็นไปได้

จึงควรมีเครื่องมือทางยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ที่
มีสมรรถนะสูง

(๕) ปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษา

ที่ผ่านมาใช้ระบบราชการซึ่งรวมศูนย์อำนาจและเน้นการ
ควบคุมซึ่งตรงข้ามกับธรรมชาติของการศึกษา ซึ่งเป็นความมกงาม
อย่างหลากหลายไม่มีที่สิ้นสุด

จึงควรปฏิรูประบบการบริหารจัดการการศึกษาจากการรวม
ศูนย์อำนาจเป็นกระจายอำนาจ จากระบบควบคุมเป็นระบบส่งเสริม
ความมกงามอย่างหลากหลาย

กระทรวงศึกษาธิการควรปรับบทบาทไปเป็นสนับสนุนเชิง
นโยบายและวิชาการ ควรมีสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการศึกษาที่
เป็นอิสระเป็นเครื่องมือในการปฏิรูป

ควรมีการออก พ.ร.บ.ปฏิรูปการศึกษา เพื่อการปฏิรูปดังกล่าว
ข้างต้น พร้อมทั้งสร้างเครื่องมือที่จะบริหารยุทธศาสตร์การปฏิรูปอย่าง
ต่อเนื่อง

หากท่านได้รับผลดี
จากหนังสือเล่มนี้
ขอให้ท่านมีกำลังใจ
ที่จะทำความดี
เพื่อผู้อื่นต่อไปมากยิ่งขึ้น

“

การศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่มาก
 และควรจะเชื่อมกับทุกมิติของการพัฒนา
 จึงควรจะเป็นพลังที่เป็นประจักษ์จางัดของประเทศไทย
 ที่ยกประเทศไทยให้พ้นจากสภาวะวิกฤต
 ไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริง
 ถ้าจะให้การศึกษา
 เป็นจุดจางัดของประเทศไทย
 ต้องปฏิรูปแนวคิดการศึกษา
 ที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง
 ไปสู่การเรียนรู้จากชีวิตจริง ปฏิบัติจริง
 ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนา
 เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-
 สุขภาพ-ประชาธิปไตย
 อย่างบูรณาการพร้อมกันไป

”

